

УДК 34=161.2=03.111

С.М. Нікіфорова

**БЕЗЕКВІВАЛЕНТНИЙ ПЕРЕКЛАД
ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ**

Анотація. Стаття присвячена проблемі безеквівалентного перекладу юридичної лексики в аспекті юридичної лінгвістики, враховувати існуючу різницю в законодавствах країн, особливості українського й англійського юридичного дискурсу. Розглянуто основні способи перекладу юридичної термінології на українську мову.

Ключові слова: юридична лінгвістика, перекладацька трансформація, безеквівалентний переклад, запозичення (калька), дескриптивний переклад, неологізм, «наївне юридичне мовне мислення».

Аннотация. Статья посвящена проблеме безэквивалентного перевода юридической лексики в аспекте юридической лингвистики, учитывая существующую разницу в законодательствах стран, особенности украинского и английского юридического дискурса. Рассмотрены основные способы перевода юридической терминологии на украинский язык.

Ключевые слова: юридическая лингвистика, переводческая трансформация, безэквивалентный перевод, заимствование (калька), дескриптивный перевод, неологизм, «наивное юридическое языковое мышление».

Abstract. The article is devoted to the problem of translation of law vocabulary in the aspect of law linguistics taking into account the difference between legislatures of countries, the peculiarities of Ukrainian and English discourse. The main means of law terminology translation into Ukrainian are examined in it.

Key words: law linguistics, translational transformation, translation without equivalents, borrowing, descriptive translation, neologism, «naive law language thinking».

Особливості перекладу юридичних документів та текстів у даний час усе частіше привертають увагу дослідників. Сьогоднішня особлива актуальність питань порівняльного аналізу мов у правовій сфері, а також методології і техніки перекладу юридичних текстів обумовлена значними змінами, що відбулися в сфері політичних та економічних міжнародних відносин в останні десятиліття.

Мова права має на увазі спеціалізованість лексики, що охоплює широкий спектр правових галузей та інститутів. При перекладі юридичних документів необхідно враховувати існуючу різницю у законодавствах країн, особливості українського й англійського юридичного дискурсу.

Перед перекладачем виникає проблема адекватної передачі змісту юридичних документів при перекладі з однієї мови на іншу. Як наслідок виникає необхідність у перекладацьких трансформаціях, зокрема, лексичних, оскільки мова права має

особливу лексику і має визначене термінологічне наповнення. Проблемі лексичних трансформацій при перекладі юридичних текстів і присвячена наша робота.

У даний час існує значна кількість робіт у галузі теорії перекладу, присвячених різним проблемам перекладу текстів, наприклад праці таких учених, як Л.С. Бархударов, В.Н. Комісаров, Л.К. Латишев, Т.Р. Левицька, Я.І. Рецкер, А.В. Федоров, А.М. Фітерман, А.Д. Швейцер та ін.

На відміну від проблем перекладу юридична мова вивчена порівняно мало. В даний час існує певна лакуна на стику мовознавства і правових наук, оскільки немає належної взаємодії між фахівцями в даних сферах. Але, незважаючи на недостатність досліджень, тема взаємодії мови і права останнім часом набуває все більшої актуальності, і в лінгвістиці виділився особливий напрямок – правова лінгвістика або юрислінгвістика. Дослідженням у сфері юрислінгвістики присвячені роботи російських учених Л.Р. Варганової, М.Д. Голева, Т.В. Губаєвої, Н.Н. Івакіної, О.С. Олександрова, Т.В. Ускової, О.В. Щепотіної та інших, а також українських – Н.В. Артикуци, М.Я. Брицина, Л.Ф. Дедерко, Ю.Є. Зайцева, В.П. Колісник, О.Л. Копиленко, С.П. Кравченко, М.І. Леоненко, В.О. Навроцького, М.І. Панова, О.А. Підпригори, Ю.Ф. Прадіда, В.Я. Раденька, Ю.М. Тодики та ін.

Способи перекладу юридичної термінології – найбільше часто обговорювана проблема в правовій лінгвістиці на сьогоднішній день. Адже від правильності перекладу того або іншого терміна залежить найчастіше дуже багато. Не проблема, якщо при перекладі різноманітних текстів та документів їх термінологія не складна, і можна обійтися просто підбором відповідного еквівалента. Як же бути у випадку відсутності еквівалента між українськими й англійськими юридичними поняттями. Випадки розбіжності понять при перекладі юридичних текстів в англійській та українській мовах вимагають великих знань не тільки мови, але і теорії перекладу. Тільки обопільні знання є запорукою правильного й адекватного перекладу. Існує безліч методів і різних класифікацій. Ми розглянемо найбільш поширені способи безеквівалентного перекладу лексики на англійську мову.

1. Запозичення або калька. Якщо говорити про застосування даного способу до всіх мов, то слід зазначити, що запозичення найчастіше використовується при перекладі юридичного терміна з більш поширених мов, у першу чергу з англійської. З іншими мовами рекомендується не практикувати запозичення, а використовувати кальку. Так, наприклад, немає необхідності при перекладі з української використовувати запозичення, що вимагає додаткових пояснень до перекладу.

Наприклад: *civil, criminal, impeachment, justice, management, minister, status, statute, terrorism, verdict, visa, etc.*

2. Описовий або дескриптивний переклад. На даний момент є найбільш оптимальним способом перекладу юридичних невідповідностей. Однак має свої недоліки, головним з яких може бути складність і громіздкість створюваних описів.

Наприклад: *coroner – слідчий, що проводить дізнання у випадку насильницької або раптової смерті людини.*

3. Неологізм. Неологізм у правовій лінгвістиці припускає наявність слова або словосполучення, поняття якого не існує в правовій системі мови перекладу. При створенні неологізму варто упевнитися, що такого поняття ще не існує в системі мови перекладу. Як показує практика, приживаються ті неологізми, позначення яких прозоро натякає на поняття, що стоїть за ним, і не викликає ніяких утруднень для юриста, знайомого з даною правовою системою. От чому дуже важливо при виконанні перекладу документів на англійську або українську мову створювати неологізм, ґрунтуючись на юридичній термінології правової системи мови перекладу.

Наприклад: *bill* – законопроект, *primaries* – попередні вибори, що визначають кандидатів у президенти від двох політичних партій у США; *solicitor* – повірений; *venire* – група громадян, з яких обираються присяжні.

Вивчити способи перекладу юридичних термінів можливо тільки в результаті цілеспрямованого розгляду й аналізу конкретних випадків відсутності еквівалентності при юридичному перекладі текстів та документів. Проте розглянуті вище міркування дозволяють прийти до відповідних висновків, що стосуються перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську.

При цьому досить важливим фактором при перекладі юридичних термінів є забезпечення перекладацької еквівалентності юридичного перекладу на англійську. Відсутність такого як мінімум призведе до непорозуміння, як максимум – спотворить підсумковий зміст базового тексту перекладу документа на англійську або іншу мову, чого слід уникати.

У зв'язку з цим ми вважаємо за необхідне коротко зупинитися на понятті «наївне юридичне мовне мислення». Воно складає частину буденного (за А.Ф. Лосевим так званого «обивательського») мовного мислення, в рамках якого терміни юридичної науки трактуються у категоріях побутових уявлень про справедливість і правосуддя. При цьому важливе значення має внутрішня форма юридичних найменувань, яка наївно сприймається як їх значення. Так, члени суду присяжних не є професійними юристами і ті, хто не володіє мовою права, нерідко розуміють англійський термін *murder in cold blood* буквально, як «холоднокровне (беземоційне) вбивство», тоді як насправді цей термін означає «зумисне (здійснене зі заздалегідь обдуманим наміром) вбивство». Такого роду девіантне розуміння може вплинути на ухвалення вердикту: якщо вбивця у момент здійснення злочину відчував хвилювання (*was in hot blood*), це служить в очах присяжних пом'якшуючою обставиною незалежно від наявності заздалегідь обдуманого наміру. Явище, яке розглядається, зумовлено неправильним тлумаченням ідіоматичного терміна, що, у свою чергу, викликано розбіжністю між його значенням і внутрішньою формою.

Наївна правова свідомість схильна приписувати юридичним термінам конотації, властиві їх загальноповживаним (нетермінологічним) прототипам. Крім того, багато побутових слів та зворотів, що вживаються у юридичному дискурсі, впливають на прийняття правових рішень своїми конотаціями. Так, найменування расових, етнічних, соціальних і конфесійних груп населення (*Negro, black/ dark/ coloured/ yellow person, Slav, Pole, Russian, Ukrainian, Asian, Arab, Moslem, Jew, Communist*) мають в

колективній мовній свідомості багатьох англосаксів негативні емотивно-оцінні конотації, що можуть вплинути на винесення присяжними юридичних ухвал у ході судового розгляду, що спричинено загостренням ксенофобії в умовах активізації тероризму, але суперечить демократичним принципам соціальної рівноправності і презумпції невинності. Вивченню цих лінгвокультурних проблем також приділяється увага в рамках юрислінгвістики.

В англійському пареміологічному фонді є прислів'я «*Give a dog a bad name and hang him*». Воно означає: «Щоб виправдати репресії, достатньо навісити на жертву словесний «ярлик» злодія». Це прислів'я застерігає від нерозважного самосуду, від «суду Лінча», інспірованого демагогами. Демагогічний прийом у даному випадку полягає у тому, щоб у порушення презумпції невинності заздалегідь кваліфікувати звинуваченого як негативного персонажа «драми», що розігрується, і таким чином зумовити звинувачувальний вирок без достатніх фактичних підстав. Наприклад, щоб викликати у натовпі упередженість у винуватості підозрюваного, достатньо з самого початку називати його словами *murderer, ravisher, thief, etc.* (вбивця, гвалтівник, крадій тощо) замість *suspect* (підозрюваний), незважаючи на нестачу доказів його провини. Маніпулятори при цьому користуються схильністю буденної свідомості приймати квапливі рішення на підставі оцінних суджень, що базуються на лексичних конотаціях, замість того щоб ґрунтуватися на фактах і логіці. Подібного роду маніпулятивна практика також повинна піддаватися юрислінгвістичному аналізу з метою боротьби з нею.

На закінчення слід відзначити, що найважливішим позитивним моментом у вивченні та дискусіях про мову права в останні роки є укріплення співпраці та прояв все більшого взаємного інтересу юристів та лінгвістів як на національному, так і на міжнародному рівні.

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія : навчальний посібник / Н.В. Артикуца. – 2-е вид., змін. і доп. – К., 2004;
2. Латышев Л.К. Технология перевода / Л.К. Латышев. – М., 2001;
3. Прадід Ю.Ф. У царині лінгвістики і права / Ю.Ф. Прадід. – Сімферополь : Еліньо, 2006. – 256 с.;
4. Теорія і практика перекладу. Республіканський міжвідомчий науковий збірник. – Вип. 17. – К., 1991;
5. Федотова И.Г. Юридические понятия и категории в английском языке / И.Г. Федотова. – Обнинск, 2000;
6. Шугрина Е.С. Техника юридического письма / Е.С. Шугрина. – М., 2000.